

Het sowap-project bouwt verder op een vroeger, minder grootschalig Vlaams onderzoeksproject waarin al een aantal demonstratie-experimenten met betrekking tot conservatielandbouw werden uitgevoerd. – PHILIPPE MASSCHELEYN –

deren dat rivieren dichtslibben en het risico op overstromingen toeneemt. Alleen al in de stad Leuven moet er per jaar 10.000 tot 15.000 kubieke meter slib worden geruimd. Zonder deze ruimingswerken zou de Dijlebedding met 10 tot 15 centimeter per jaar ophogen en zou het risico op overstromingen snel zeer groot worden. De kostprijs van deze ruimingsoperaties neemt hand over hand toe, vooral omdat het storten van het geruimde slib steeds problematischer wordt. De Vlaamse regering heeft van 1999 tot 2004 18 miljoen euro vrijgemaakt voor het versneld baggeren van een aantal waterlopen en voorziet dat deze inspanning nog een aantal jaar moet worden volgehouden. Recent berekende de Vlaamse overheid dat er nog circa 23 miljoen ton slib in de Vlaamse waterlopen ligt, waarvan 18 miljoen ton is verontreinigd, onder meer door zware metalen. In de waterlopen wordt de relatief zuivere landbouwgrond immers vermengd met afvalslib.”

Conservatielandbouw, meer dan reduceren van erosie

Conservatielandbouw wordt in Vlaanderen slechts in heel beperkte mate toegepast. Dat is volgens Govers niet zo vreemd. “Conservatielandbouw eist een totale omschakeling van de wijze waarop er aan akkerbouw wordt gedaan en de gevolgen zijn niet beperkt tot het reduceren van erosie. Conservatielandbouw heeft diverse

• akkerbouw •

Strijd tegen bodemerosie gaat door

De resultaten van dat Vlaamse onderzoeksproject, die in vorige edities van *Landbouw&Techniek* reeds uitgebreid aan bod kwamen, bleken zeer positief. “Het rendement op percelen met conservatielandbouw blijkt gemiddeld hetzelfde te zijn als op percelen die op de klassieke manier worden bewerkt”, zegt prof. Gerard Govers van het Labo voor Experimentele Geomorfologie van de KULeuven. “De erosie wordt drastisch teruggedrongen: op een perceel onder conservatielandbouw wordt de erosie tot minder dan 25% van de oorspronkelijke waarde gereduceerd. Ook de bij dat project betrokken landbouwers reageerden zeer positief. Conservatielandbouw heeft in Vlaanderen dus goede toekomstperspectieven.”

Niet te onderschatten probleem

“In Centraal-België spoelt jaarlijks ongeveer 1,5 tot 2 miljoen ton – honderdduizend vrachtwagenladingen – vruchtbare bodem weg van de akkers. Dit heeft vanzelfsprekend negatieve gevolgen voor de bodemkwaliteit en de landbouw”, gaat Kat-

leen Gillijns, medewerkster van prof. Govers, verder. “De productiviteit van de bodem vermindert doordat het humusgehalte daalt en de planten minder diep kunnen wortelen. De erosiegeulen maken het oogsten voor de landbouwer moeilijker en soms is herinzaai van een perceel noodzakelijk omdat een onweer alle zaaigoed heeft weggespoeld.”

Naast de directe gevolgen voor de landbouw zijn er ook belangrijke stroomafwaartse gevolgen die niet alleen landbouwers treffen. “Laaggelegen dorpskernen in Centraal-België worden bij een hevig lenteweer vaak overspoeld door water en modder, soms met miljoenschade tot gevolg. De negatieve gevolgen zijn niet altijd goed zichtbaar. Met de afgespoelde bodem komen ook nutriënten en vervuulende stoffen in het water terecht, waardoor de algemene waterkwaliteit negatief wordt beïnvloed. Het bodemmateriaal dat wordt geërodeerd, bezinkt grotendeels in de rivieren. Jaarlijks moeten in de Vlaamse waterlopen tienduizenden tonnen bezinksel worden gebaggerd om te verhin-

Volgens professor Govers heeft conservatielandbouw in Vlaanderen goede toekomstperspectieven.

effecten, onder andere op de waterbalans, het bodemleven en de opslag van koolstof in de bodem. Hij kan ook een invloed hebben op de gewasopbrengsten en het netto-rendement." Het unieke karakter van het SOWAP-project is, volgens Govers, dat het al die aspecten in kaart brengt in een echte landbouwomgeving. "De experimenten worden hoofdzakelijk uitgevoerd op de akkers van landbouwers en de landbouwers beslissen in grote mate zelf hoe de experimenten worden uitgevoerd. Daarnaast werden erosiepercelen aangelegd die toelaten om wetenschappelijke informatie over erosie, bodemkwaliteit en gewasopbrengsten te verzamelen over een langere termijn. De wetenschappers voeren op de percelen van de landbouwers metingen uit met de regenvalsimulator om afspoeling en erosie te meten en brengen de bodemkwaliteit in kaart, onder meer door het aantal regenwormen te tellen en de soortenrijkdom te bepalen. Het Europese karakter van het project laat toe om daarbij specialisten uit verschillende Europese onderzoekscentra te betrekken. De resultaten worden tijdens bijeenkomsten en op demonstratiedagen uitgebreid toegelicht en bediscussieerd met landbouwers en beleidsmakers."

Aandacht voor bodembescherming

"Tot voor kort kregen alleen water en lucht aandacht", aldus Martien Swerts van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Land. "Het bodembeleid was toegespitst op de sanering van verontreinigde gronden. Nu staat ook het beschermen van de bodem in de belangstelling. Er worden acties ondernomen om te voorkomen dat de kwaliteit van bodems achteruit gaat." De Vlaamse overheid is sterk geïnteresseerd in de mogelijkheden van conservatielandbouw om aantasting van de bodem tegen te gaan en wil de introductie van deze nieuwe techniek stimuleren. De afdeling Land van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap bereidde twee instrumenten voor om het toepassen van conservatielandbouw een duwtje in de rug te geven.

"Een eerste instrument om conservatielandbouw te stimuleren is een nieuwe beheersovereenkomst, waarbij de landbouwer een vergoeding van 80 euro per hectare krijgt als hij niet-kerende bodembewerking toepast op zijn akkers. De landbouwer sluit voor de betrokken percelen een overeenkomst van vijf jaar af met het Vlaamse Gewest. Die beheersovereen-

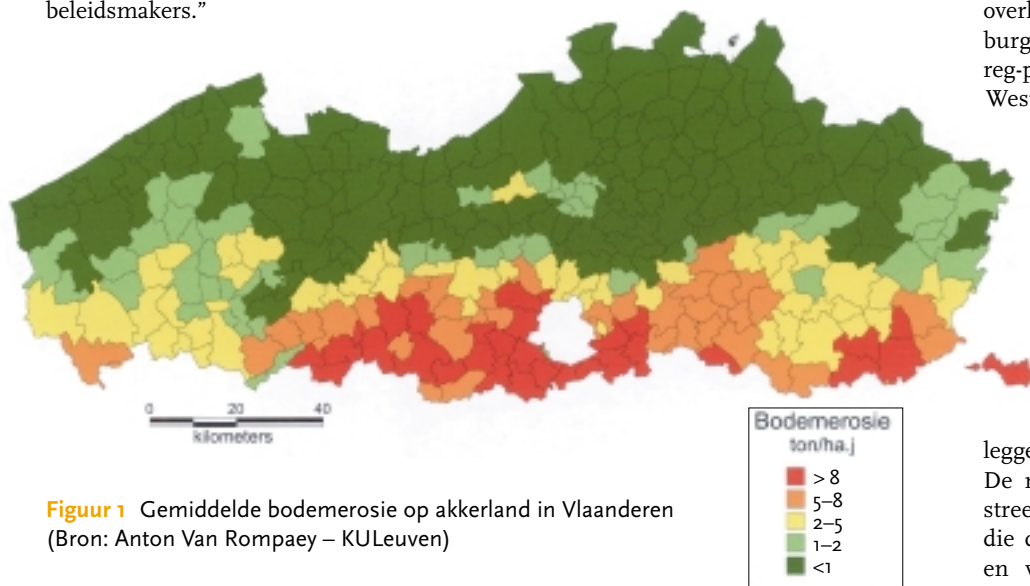
komst maakt deel uit van een pakket beheersovereenkomsten om erosie te bestrijden."

Als landbouwers worden gestimuleerd om een niet-ingeburgerde methode als conservatielandbouw toe te passen, is het belangrijk dat ze over de nodige machines kunnen beschikken. "Naast traditionele landbouwwerktuigen zoals eggen en cultivators, zijn ook directinzaaimachines nodig in de conservatielandbouw. Die machines kun je kopen, maar vragen een zware investering. Daarom werden de nodige stappen gezet voor een tweede instrument: investeringssteun voor de aankoop van directinzaaimachines. Dergelijke machines zullen worden opgenomen op de lijst van investeringen die zijn gericht op duurzame landbouwmethodes (milieu-investeringen), waarvoor het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds (VLIF) een subsidie van 40% toekent."

Interreg-projecten

"Het introduceren van conservatielandbouw via demonstratie, communicatie en participatie vormt ook een belangrijk onderdeel van twee Interreg-projecten rond erosiebestrijding waarin de Vlaamse overheid investeert. In de provincies Limburg en Vlaams-Brabant loopt het Interreg-project 'Erosiebestrijding', in Oost- en West-Vlaanderen het Interreg-project 'MESAM'. In het kader van het eerste project worden, in het arrondissement Leuven en in de provincies Belgisch en Nederlands Limburg, landbouwers aangemoedigd om erosiebeperkende maatregelen uit te testen op hun velden. In Vlaanderen nemen dertig landbouwers deel. Ze testen technieken uit de conservatielandbouw uit op een oppervlakte van 165 hectare. Daarnaast leggen ze grasstroken en grasgangen aan. De maatregelen worden ook gedemonstreerd, besproken met de landbouwers die deel uitmaken van een kenniscirkel en wetenschappelijk bestudeerd." Het Interreg-project 'Erosiebestrijding' wordt financieel mogelijk gemaakt door Europese steun (50%) en is een samenwerking tussen de provincies Vlaams-Brabant, Belgisch Limburg, de afdeling Land van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, de Boerenbond en drie Nederlandse partners.

Hoewel de Vlaamse overheid overtuigd is van de noodzaak om erosie brongericht, onder andere door conservatielandbouw, te voorkomen, worden volgens Swerts ook de gevolgen voor de burger aangepakt. "In de periode 2002-2003 werd een budget van 5.221.237 euro besteed aan kleinschalige erosiebestrijdingsmaatregelen. Daarmee werden 82 gemeentelijke projecten gesubsidieerd. Voor dit jaar is 2.813.965 euro beschikbaar." ■

Figuur 1 Gemiddelde bodemerosie op akkerland in Vlaanderen (Bron: Anton Van Rompaey – KULeuven)

SOWAP

In het onderzoeksproject SOWAP ('SOil and surface WATER Protection using conservation tillage in Northern and Central Europe') zoeken wetenschappers, industriële partners en landbouwers samen naar een oplossing voor het erosieprobleem. Het driejarige project wordt gefinancierd door EU-Life en Syngenta. De hoofddoelstelling is na te gaan in welke mate conservatielandbouw een oplossing kan bieden voor het probleem. Bij conservatielandbouw wordt ernaar gestreefd om de bodem gedurende het hele jaar zoveel mogelijk bedekt te houden met gewassen of gewasresten van de vorige oogst. Dat kan in de praktijk door tussenteelten te gebruiken en door de bodem minder intens of, in extreme gevallen, niet meer te bewerken voor het zaaien van het hoofdgewas. Gewasresten worden niet ondergeploegd maar blijven aan de oppervlakte: het wateropnemende vermogen van de bodem neemt sterk toe en afspoeling en erosie worden tot een minimum beperkt.

Voor meer informatie omtrent het SOWAP-project kunt u contact opnemen met Katleen Gillijns, tel. 016 32 64 14, e-mail: katleen.gillijns@geo.kuleuven.ac.be.